

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про охорону земель

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст.349)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 1443-VI від 04.06.2009](#), ВВР, 2009, № 47-48, ст.719

[№ 3530-VI від 16.06.2011](#), ВВР, 2012, № 2-3, ст.3

[№ 4444-VI від 23.02.2012](#), ВВР, 2012, № 49, ст.555

[№ 5462-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 6-7, ст.80

[№ 191-VIII від 12.02.2015](#), ВВР, 2015, № 21, ст.133

[№ 497-VIII від 02.06.2015](#), ВВР, 2015, № 31, ст.293

[№ 2059-VIII від 23.05.2017](#), ВВР, 2017, № 29, ст.315

[№ 124-IX від 20.09.2019](#), ВВР, 2019, № 46, ст.295

[№ 1259-IX від 19.02.2021](#), ВВР, 2021, № 21, ст.190 - вводитьися в дію з 17.06.2021

[№ 1423-IX від 28.04.2021](#)

[№ 2079-IX від 17.02.2022](#)

[№ 2247-IX від 12.05.2022](#)

[№ 2321-IX від 20.06.2022](#)

[№ 2698-IX від 19.10.2022](#)

[№ 3050-IX від 11.04.2023](#)

[№ 3993-IX від 08.10.2024](#)}

Цей Закон визначає правові, економічні та соціальні основи охорони земель з метою забезпечення їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Охорона земель та інші основні поняття і терміни

Охорона земель - система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Застосовані в цьому Законі інші поняття і терміни вживаються в такому значенні:

агрolandшафт - ландшафт, основу якого становлять сільськогосподарські угіддя та лісові насадження, зокрема лісосмуги та інші захисні насадження;

агрохімічне обстеження ґрунтів - обов'язкове суцільне обстеження сільськогосподарських угідь з метою державного контролю за зміною показників родючості і забруднення ґрунтів;

гранично допустима концентрація забруднюючих речовин - максимально допустима кількість забруднюючих речовин у ґрунтах, яка не зумовлює негативних екологічних наслідків для їх родючості, загального стану довкілля, якості сільськогосподарської продукції та здоров'я людини;

гумус - органічна складова частина ґрунту, яка утворюється в процесі біохімічного розкладу рослинних і тваринних решток та формує його родючість;

ґрунт - природно-історичне органо-мінеральне тіло, що утворилося на поверхні земної кори і є осередком найбільшої концентрації поживних речовин, основою життя та розвитку людства завдяки найціннішій своїй властивості - родючості;

ґрунтова маса - знятий родючий шар ґрунту;

ґрунтове обстеження - визначення генетичної будови та властивостей ґрунтів, структури ґрунтового покриву;

ґрунтова - порушення біоенергетичного режиму ґрунтів та різке зниження урожайності сільськогосподарських культур внаслідок їх беззмінного вирощування або частого повернення на попереднє поле сівозміни, що призводить до погіршення якісного стану ґрунтів, накопичення у ґрунтах специфічних хвороботворних мікроорганізмів та насіння бур'янів;

{Частина другу статті 1 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 1443-VI від 04.06.2009](#)}

деградація ґрунтів - погіршення корисних властивостей та родючості ґрунту внаслідок впливу природних чи антропогенних факторів;

деградація земель - природне або антропогенне спрощення ландшафту, погіршення стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та інших органічно пов'язаних із землею природних компонентів;

забруднення ґрунтів - накопичення в ґрунтах речовин, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості;

земельні ресурси - сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності, основний засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві;

земля - поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднані та функціонують разом з нею;

консервація земель - припинення господарського використання на визначений термін та залуження або залісення деградованих і малопродуктивних земель, господарське використання яких є екологічно та економічно неефективним, а також техногенно забруднених земельних ділянок, на яких неможливо одержувати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я;

охорона ґрунтів - система правових, організаційних, технологічних та інших заходів, спрямованих на збереження і відтворення родючості та цілісності ґрунтів, їх захист від деградації, ведення сільськогосподарського виробництва з дотриманням ґрунтозахисних технологій та забезпеченням екологічної безпеки довкілля;

порушені землі - землі, що втратили свою господарську та екологічну цінність через порушення ґрунтового покриву внаслідок виробничої діяльності людини або дії природних явищ;

природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель - це поділ території з урахуванням природних та агробіологічних вимог щодо вирощування сільськогосподарських культур, а також територій, які мають відповідну схожість за визначеними ознаками;

родючість ґрунту - здатність ґрунту задовольняти потреби рослин в елементах живлення, воді, повітрі і теплі в достатніх кількостях для їх нормального розвитку, які в сукупності є основним показником якості ґрунту;

степова ділянка - земельна ділянка, вкрита багаторічною трав'яною (злаковою, полиново-злаковою, різнотравно-злаковою, лучно-степовою) рослинністю, що формується в умовах недостатнього зволоження.

{Частина другу статті 1 доповнено абзацом двадцятим згідно із Законом [№ 2321-IX від 20.06.2022](#)}

Стаття 2. Земля як об'єкт охорони

Об'єктом особливої охорони держави є всі землі в межах території України.

Стаття 3. Принципи державної політики у сфері охорони земель

Основними принципами державної політики у сфері охорони земель є:

- забезпечення охорони земель як основного національного багатства Українського народу;
- пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні землі як просторового базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва;
- відшкодування збитків, заподіяних порушенням законодавства України про охорону земель;
- нормування і планомірне обмеження впливу господарської діяльності на земельні ресурси;
- посилення заходів економічного стимулювання та юридичної відповідальності в галузі охорони земель;
- публічність у вирішенні питань охорони земель, використанні коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів на охорону земель.

Стаття 4. Правове регулювання у сфері охорони земель

Правове регулювання у сфері охорони земель здійснюється відповідно до [Конституції України](#), [Земельного кодексу України](#), цього Закону, інших нормативно-правових актів, які приймаються відповідно до них.

Розділ II

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Стаття 5. Органи, які здійснюють регулювання в галузі охорони земель

Регулювання в галузі охорони земель здійснюють Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, а також спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади в межах повноважень, установлених законом.

Спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади в галузі охорони земель є:

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин;

{Абзац четвертий частини другої статті 5 виключено на підставі Закону [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із забезпечення нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища.

{Частина друга статті 5 в редакції Закону [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 6. Повноваження Верховної Ради України в галузі охорони земель

До повноважень Верховної Ради України в галузі охорони земель належать:

визначення засад державної політики в галузі використання та охорони земель;

затвердження загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель;
вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до [Конституції України](#).

Стаття 7. Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим у галузі охорони земель

До повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим на території республіки в галузі охорони земель належать:

забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель;

участь у реалізації загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель;

затвердження та участь у реалізації регіональних (республіканських) програм використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів;

координація діяльності районних і міських (міст республіканського значення) рад у галузі охорони земель;

{Абзац шостий частини першої статті 7 виключено на підставі Закону [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Стаття 8. Повноваження обласних рад у галузі охорони земель

До повноважень обласних рад у галузі охорони земель належать:

забезпечення реалізації державної політики щодо використання та охорони земель;

участь у реалізації загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель на відповідній території;

затвердження та участь у реалізації регіональних програм щодо використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів;

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Стаття 9. Повноваження Київської і Севастопольської міських рад у галузі охорони земель

До повноважень Київської і Севастопольської міських рад у галузі охорони земель на їх території належать:

затвердження та участь у реалізації цільових програм, схем та документації із землеустрою щодо охорони земель;

участь у реалізації загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель на їх території;

прийняття рішення про здійснення виконавчим органом міської ради повноважень щодо державного контролю за використанням та охороною земель, організація здійснення такого контролю;

{Абзац четвертий частини першої статті 9 в редакції Закону [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат лісогосподарського виробництва;

{Абзац п'ятий частини першої статті 9 в редакції Закону [№ 1423-IX від 28.04.2021](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2698-IX від 19.10.2022](#)}

економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель відповідно до закону;

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Стаття 10. Повноваження районних рад у галузі охорони земель

До повноважень районних рад у галузі охорони земель на території району належать:

забезпечення реалізації державної політики щодо використання та охорони земель;

участь у реалізації регіональних програм щодо використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів;

{Абзац четвертий частини першої статті 10 виключено на підставі Закону [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

організація землеустрою та затвердження документації із землеустрою щодо охорони земель відповідно до закону;

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Стаття 11. Повноваження районних у містах рад у галузі охорони земель

Повноваження районних у містах рад у галузі охорони земель визначають міські ради.

Стаття 12. Повноваження сільських, селищних, міських рад у галузі охорони земель

До повноважень сільських, селищних, міських рад у галузі охорони земель на території сіл, селищ, міст належать:

розробка, затвердження і реалізація цільових програм та документації із землеустрою щодо охорони та використання земель відповідно до закону;

{Абзац другий частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

прийняття рішень про здійснення виконавчими органами сільських, селищних, міських рад державного контролю за використанням та охороною земель;

{Абзаци третій і четвертий частини першої статті 12 замінено новим абзацом згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель відповідно до закону;

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Стаття 13. Повноваження Кабінету Міністрів України в галузі охорони земель

До повноважень Кабінету Міністрів України в галузі охорони земель належать:

реалізація державної політики в галузі використання та охорони земель;

розроблення і забезпечення виконання загальнодержавних програм використання та охорони земель;

розробка і затвердження в межах своїх повноважень нормативно-правових актів у галузі охорони земель;

установлення порядку проведення моніторингу земель;

координація діяльності органів виконавчої влади в галузі охорони земель;

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Стаття 14. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим у галузі охорони земель

До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим на території республіки в галузі охорони земель належать:

забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель;

участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних та республіканських програм у галузі охорони земель;

здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат лісогосподарського виробництва, пов'язаних з вилученням (викупом) земельних ділянок;

{Абзац четвертий частини першої статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2698-IX від 19.10.2022](#)}

координація здійснення землеустрою;

{Абзац п'ятий частини першої статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим здійснює покладені на неї повноваження самостійно і через органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим.

{Статтю 14 доповнено частиною другою згідно із Законом [№ 3530-VI від 16.06.2011](#)}

Стаття 15. Повноваження місцевих державних адміністрацій у галузі охорони земель

До повноважень місцевих державних адміністрацій у галузі охорони земель належать:

забезпечення реалізації державної політики щодо використання та охорони земель;

участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм у галузі використання та охорони земель;

здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат лісогосподарського виробництва, пов'язаних з вилученням (викупом) земельних ділянок;

{Абзац четвертий частини першої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2698-IX від 19.10.2022](#)}

координація здійснення державного контролю за використанням та охороною земель;

економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель відповідно до закону;

координація здійснення землеустрою;

{Абзац сьомий частини першої статті 15 в редакції Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Стаття 16. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, у галузі охорони земель

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, у галузі охорони земель, належать:

участь у реалізації загальнодержавних і регіональних програм охорони земель;

здійснення моніторингу та охорони земель;

забезпечення проведення моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення;

забезпечення здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель;

впровадження рекомендацій та заходів щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування агрохімікатів;

забезпечення підготовки та здійснення організаційних, економічних, екологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання та охорону земель, їх захист від шкідливого антропогенного впливу, дотримання режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, інших територій та об'єктів екомережі;

здійснення заходів щодо вдосконалення порядку ведення обліку і підготовки звітності з регулювання земельних відносин, використання та охорони земель, формування екомережі;

здійснення державного контролю за використанням та охороною земель у порядку та обсягах, визначених законом;

{Частину першу статті 16 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

{Стаття 16 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4444-VI від 23.02.2012](#); в редакції Закону [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 17. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, у галузі охорони земель

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, у галузі охорони земель належить:

участь у розробленні та реалізації загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель;

участь у розробленні проектів нормативно-правових актів, державних стандартів, норм і правил з питань охорони земель;

участь у здійсненні природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель;

забезпечення підготовки та здійснення організаційних, економічних, екологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання та охорону земель, їх захист від шкідливого антропогенного впливу, дотримання режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, інших територій та об'єктів екологічної мережі;

участь у розробленні та здійсненні заходів щодо економічного стимулювання використання та охорони земель;

визначення переліку земель, на яких застосовується обмеження щодо вирощування генетично модифікованих сортів рослин;

здійснення міжнародного співробітництва з питань охорони земель;

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

{Стаття 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4444-VI від 23.02.2012](#); в редакції Законів [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

Стаття 17¹. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, у галузі охорони земель, належать:

здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про використання та охорону земель щодо:

консервації деградованих і малопродуктивних земель;

збереження водно-болотних угідь;

виконання екологічних вимог при наданні у власність і користування, у тому числі в оренду, земельних ділянок;

здійснення заходів щодо запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами;

додержання режиму використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, а також територій, що підлягають особливій охороні;

додержання екологічних нормативів з питань використання та охорони земель;

установлення та використання водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, а також щодо додержання режиму використання їх територій;

ведення будівельних, днопоглиблювальних робіт, видобування піску і гравію, прокладення кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду;

звернення до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді обмеження чи зупинення (тимчасово) або припинення діяльності підприємств і об'єктів незалежно від їх підпорядкування та форм власності відповідно до закону, якщо їх експлуатація здійснюється з порушенням законодавства про охорону земель;

подання позовів про відшкодування шкоди і втрат, заподіяних внаслідок порушення законодавства України про охорону земель;

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

{Закон доповнено статтею 17¹ згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 18. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин, у галузі охорони земель

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин, у галузі охорони земель, належать:

розроблення загальнодержавних і регіональних програм відтворення родючості ґрунтів;

забезпечення формування державної політики з використання та охорони земель;

організація розроблення в установленому законом порядку норм і правил з охорони та підвищення родючості ґрунтів;

{Абзац четвертий статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 124-IX від 20.09.2019](#)}

розроблення рекомендацій та заходів щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування агрохімікатів;

розроблення механізмів економічного стимулювання впровадження заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів;

затвердження порядку здійснення державного нагляду і контролю за дотриманням законодавства про пестициди та агрохімікати в галузі рослинництва;

затвердження порядку одержання документів, матеріалів та іншої інформації, необхідної для здійснення державного контролю над використанням і охороною земель;

затвердження методичних рекомендацій для сільськогосподарських підприємств будь-якої форми власності з питань використання та охорони земель сільськогосподарського призначення, впровадження новітніх ресурсо-енергоощадних технологій та сучасних технічних засобів і обладнання;

вирішення інших питань у галузі охорони родючості ґрунтів відповідно до закону.

{Стаття 18 в редакції Закону [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 18¹. *{Статтю 18¹ виключено на підставі Закону [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}*

Стаття 18². Особливості адміністративного провадження адміністративних справ у сфері охорони земель

Вчинення процедурних дій, прийняття процедурних рішень у сфері охорони земель здійснюється в порядку, встановленому [Законом України "Про адміністративну процедуру"](#), з урахуванням особливостей, визначених цим Законом та [статтею 17²](#) Земельного кодексу України.

{Розділ II доповнено статтею 18² згідно із Законом [№ 3993-IX від 08.10.2024](#)}

Розділ III КОНТРОЛЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Стаття 19. Державний контроль за використанням та охороною земель

Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, а за додержанням вимог законодавства про охорону земель - центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. Державний контроль за використанням та охороною земель також здійснюють виконавчі органи сільських, селищних, міських рад у межах повноважень, визначених законом, у разі прийняття відповідною радою рішення про здійснення такого контролю.

{Частина перша статті 19 в редакції Закону [№ 5462-VI від 16.10.2012](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

Державний контроль за додержанням вимог законодавства про охорону земель здійснює центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

Порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель встановлюється цим Законом та [Земельним кодексом України](#), законами України "[Про державний контроль за використанням та охороною земель](#)", "[Про основні засади державного нагляду \(контролю\) у сфері господарської діяльності](#)".

{Частина третя статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, проводить моніторинг родючості ґрунтів та агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення.

{Частина четверта статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

{Стаття 19 в редакції Законом [№ 4444-VI від 23.02.2012](#)}

Стаття 20. *{Статтю 20 виключено на підставі Закону [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}*

Стаття 21. Громадський контроль за використанням та охороною земель

Громадський контроль за використанням та охороною земель здійснюють громадські інспектори, які призначаються відповідними органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, і діють на підставі положення, затвердженого центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах земельних відносин, охорони навколишнього природного середовища.

{Частина перша статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

{Стаття 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Розділ IV

СИСТЕМА ЗАХОДІВ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Стаття 22. Система заходів у галузі охорони земель

Система заходів у галузі охорони земель включає:

державну комплексну систему спостережень;

розробку загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель;

створення екологічної мережі;

здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель;

економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів;

нормування.

{Абзац сьомий статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 124-IX від 20.09.2019](#)}

Стаття 23. Державна комплексна система спостережень

Державна комплексна система спостережень включає топографо-геодезичні, картографічні, ґрунтові, агрохімічні, радіологічні та інші обстеження і розвідування стану земель і ґрунтів, їх моніторинг.

На базі даних державної комплексної системи спостережень формуються національний, регіональний та місцевий банки даних про стан земель і ґрунтів.

Стаття 24. Загальнодержавна та регіональні програми використання та охорони земель

Загальнодержавна програма використання та охорони земель розробляється відповідно до програм економічного, науково-технічного і соціального розвитку України та охорони довкілля.

Загальнодержавна програма використання та охорони земель визначає склад та обсяги першочергових і перспективних заходів з охорони земель, а також обсяги і джерела ресурсного забезпечення виконання робіт з їх реалізації.

Регіональні програми використання та охорони земель розробляються відповідно до загальнодержавної програми з урахуванням місцевих особливостей.

Виконання загальнодержавної і регіональних програм використання та охорони земель забезпечується органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до повноважень, визначених законом.

Стаття 25. Документація із землеустрою в галузі охорони земель

Документацією із землеустрою в галузі охорони земель є схеми землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць та робочі проекти землеустрою.

Склад документації із землеустрою в галузі охорони земель та порядок її погодження і затвердження встановлюються [Земельним кодексом України](#) та [Законом України](#) "Про землеустрій".

Відомості про якісні характеристики угідь, заходи щодо охорони земель і ґрунтів (освоєння земель для сільськогосподарських, лісгосподарських потреб; поліпшення сільськогосподарських, лісгосподарських угідь; рекультивация порушених земель, консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель тощо), обмеження у використанні земель вносяться до Державного земельного кадастру на підставі документації із землеустрою в галузі охорони земель відповідно до [Закону України](#) "Про Державний земельний кадастр".

{Статтю 25 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 2698-IX від 19.10.2022](#)}

Власники землі та землекористувачі забезпечують виконання заходів з охорони земель та обмежень у використанні земель, передбачених документацією із землеустрою в галузі охорони земель.

{Стаття 25 в редакції Закону [№ 497-VIII від 02.06.2015](#)}

Стаття 26. Природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель

Природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель включають:

поділ земель за цільовим призначенням з урахуванням природних умов, агробіологічних вимог сільськогосподарських культур, розвитку господарської діяльності та пріоритету вимог екологічної безпеки;

установлення вимог щодо раціонального використання земель відповідно до району (зони);

визначення територій, що потребують особливого захисту від антропогенного впливу;

установлення в межах окремих зон необхідних видів екологічних обмежень у використанні земель або ґрунтів з урахуванням їх геоморфологічних, природно-кліматичних, ґрунтових, протиерозійних та інших особливостей відповідно до екологічного району (зони).

Порядок здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель визначає Кабінет Міністрів України.

Стаття 27. Економічне стимулювання впровадження заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів

Держава здійснює економічне стимулювання заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів землевласниками та землекористувачами шляхом:

надання податкових і кредитних пільг фізичним і юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи щодо захисту земель від ерозії, підвищення родючості ґрунтів та інші заходи, передбачені загальнодержавними і регіональними програмами у галузі використання та охорони земель;

{Абзац другий частини першої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

звільнення землевласників і землекористувачів від плати за землю, за земельні ділянки, на яких виконуються роботи з лісорозведення, з меліорації, рекультивації, консервації земель та інші роботи щодо охорони земель на період тимчасової консервації, будівництва та сільськогосподарського освоєння земель відповідно до затвердженої документації із землеустрою;

{Абзац третій частини першої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2321-IX від 20.06.2022](#)}

компенсування суб'єктам господарювання недоодержаної частки доходу внаслідок консервації деградованих, малопродуктивних, а також техногенно забруднених земель, інших заходів з покращення екологічного стану земель;

{Абзац четвертий частини першої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

застосування прискореної амортизації основних фондів землеохоронного і природоохоронного призначення.

Компенсація витрат, понесених землевласниками та землекористувачами на покращення екологічного стану земель та підвищення родючості ґрунтів, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів відповідно до загальнодержавних і регіональних програм у галузі охорони земель.

{Частина друга статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

Підставою для розгляду питання про економічне стимулювання заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів є заява землевласників і землекористувачів до органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, які здійснюють регулювання у сфері охорони земель, за місцезнаходженням земельної ділянки.

{Частина третя статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3993-IX від 08.10.2024](#)}

До заяви додається висновок центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, про покращення екологічного стану земель і підвищення родючості ґрунтів згідно з даними агрохімічного паспорту земельної ділянки.

{Частина четверта статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 1423-IX від 28.04.2021](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3993-IX від 08.10.2024](#)}

Порядок економічного стимулювання заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів встановлює Кабінет Міністрів України.

Розділ V

НОРМУВАННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

{Назва розділу V із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 124-IX від 20.09.2019](#)}

Стаття 28. Нормування в галузі охорони земель

{Назва статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 124-IX від 20.09.2019](#)}

Нормування в галузі охорони земель полягають у забезпеченні екологічної та санітарно-гігієнічної безпеки громадян шляхом визначення вимог щодо якості земель, родючості ґрунтів і допустимого антропогенного навантаження та господарського освоєння земель.

{Текст статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 124-IX від 20.09.2019](#)}

{Статтю 29 виключено на підставі Закону [№ 124-IX від 20.09.2019](#)}

Стаття 30. Нормативи в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів

У галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів встановлюються такі нормативи:

гранично допустимого забруднення ґрунтів;

якісного стану ґрунтів;

оптимального співвідношення земельних угідь;

{Абзац п'ятий частини першої статті 30 виключено на підставі Закону [№ 191-VIII від 12.02.2015](#)}

показників деградації земель та ґрунтів.

Нормативи в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів встановлює Кабінет Міністрів України.

Стаття 31. Нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів

Нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів визначаються з метою встановлення критеріїв придатності земель для використання їх за цільовим призначенням.

До нормативів гранично допустимого забруднення ґрунтів належать:

гранично допустимі концентрації у ґрунтах хімічних речовин, залишкових кількостей пестицидів і агрохімікатів, важких металів тощо;

максимально допустимі рівні забруднення ґрунтів радіоактивними речовинами.

Стаття 32. Нормативи якісного стану ґрунтів

Нормативи якісного стану ґрунтів встановлюються з метою запобігання їх виснаженню і використовуються для здійснення контролю за якісним станом ґрунтів.

Нормативи якісного стану ґрунтів визначають рівень забруднення, оптимальний вміст поживних речовин, фізико-хімічні властивості тощо.

Стаття 33. Нормативи оптимального співвідношення земельних угідь

Нормативи оптимального співвідношення земельних угідь встановлюються для запобігання надмірному антропогенному впливу на них, у тому числі надмірній розораності сільськогосподарських угідь.

До нормативів оптимального співвідношення земельних угідь належать:

оптимальне співвідношення земель сільськогосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного, рекреаційного призначення, а також земель лісового та водного фондів;

оптимальне співвідношення ріллі та багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ, а також земель під полезахисними лісосмугами в агроландшафтах.

{Статтю 33¹ виключено на підставі Закону [№ 191-VIII від 12.02.2015](#)}

Стаття 34. Нормативи показників деградації земель та ґрунтів

Нормативи показників деградації земель установлюються для кожної категорії земель з метою запобігання погіршенню їх стану і використовуються для здійснення контролю за використанням та охороною земель.

До нормативів показників деградації земель належать показники гранично допустимого погіршення стану і властивостей земельних ресурсів внаслідок антропогенного впливу та негативних природних явищ, а також нормативи інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення.

Використання в сільськогосподарському виробництві сільськогосподарської техніки, питомий тиск ходових частин на ґрунт якої перевищує нормативи, забороняється.

Показники інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення встановлюються з урахуванням даних агрохімічної паспортизації земель.

При встановленні показників інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення визначаються сільськогосподарські культури, вирощування яких обмежується або забороняється, а також технології та окремі агротехнічні операції щодо їх вирощування.

Показники інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення використовуються в процесі складання проектно-технологічної документації на вирощування сільськогосподарських культур.

Розділ VI ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 35. Вимоги до власників і землекористувачів, у тому числі орендарів, земельних ділянок при здійсненні господарської діяльності

Власники і землекористувачі, в тому числі орендарі, земельних ділянок при здійсненні господарської діяльності зобов'язані:

дотримуватися вимог земельного та природоохоронного законодавства України;

проводити на земельних ділянках господарську діяльність способами, які не завдають шкідливого впливу на стан земель та родючість ґрунтів;

підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі на основі застосування екологічнобезпечних технологій обробітку і техніки, здійснення інших заходів, які зменшують негативний вплив на ґрунти, запобігають безповоротній втраті гумусу, поживних елементів тощо;

дотримуватися нормативів при здійсненні протиерозійних, агротехнічних, агрохімічних, меліоративних та інших заходів, пов'язаних з охороною земель, збереженням і підвищенням родючості ґрунтів;

{Абзац п'ятий статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 124-IX від 20.09.2019](#)}

надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування відомості про застосування пестицидів та агрохімікатів;

сприяти систематичному проведенню вишукувальних, обстежувальних, розвідувальних робіт за станом земель, динамікою родючості ґрунтів;

своєчасно інформувати відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування щодо стану, деградації та забруднення земельних ділянок;

забезпечувати додержання встановленого законодавством України режиму використання земель, що підлягають особливій охороні;

забезпечувати використання земельних ділянок за цільовим призначенням та дотримуватися встановлених обмежень (обтяжень) на земельну ділянку;

забезпечувати захист земель від пожеж, ерозії, виснаження, забруднення, засмічення, засолення, осолонцювання, підкислення, перезволоження, підтоплення, заростання бур'янами, чагарниками і дрібноліссям;

{Абзац одинадцятий статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1259-IX від 19.02.2021](#) - вводить в дію з 17.06.2021}

уживати заходів щодо запобігання негативному і екологонебезпечному впливу на земельні ділянки та ліквідації наслідків цього впливу.

Стаття 36. Охорона земель при здійсненні господарської діяльності на землях сільськогосподарського призначення

Охорона земель сільськогосподарського призначення забезпечується на основі реалізації комплексу заходів щодо збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та родючості ґрунтів, а також обмеження їх вилучення (викупу) для несільськогосподарських потреб.

Зміна цільового призначення земель сільськогосподарського призначення допускається лише за умови обґрунтування доцільності такої зміни в порядку, визначеному законом.

У разі вилучення (викупу) земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб забезпечується пріоритет максимального збереження продуктивних земель.

Черезсмужжя та конфігурація земельних ділянок, що створюють перешкоди в ефективному їх використанні і здійсненні природоохоронних заходів, а також порушують ландшафтну цілісність території, підлягають упорядкуванню відповідно до затвердженої документації із землеустрою.

{Частина четверта статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 497-VIII від 02.06.2015](#)}

Захист земель сільськогосподарського призначення від пожеж, ерозії, селів, підтоплення та інших видів деградації здійснюється на основі реалізації заходів, передбачених державними і регіональними програмами, відповідно до схем землеустрою і техніко-економічного обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць, робочих проектів землеустрою.

{Частина п'ята статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 497-VIII від 02.06.2015](#), [№ 1259-IX від 19.02.2021](#) - вводить в дію з 17.06.2021}

Стаття 37. Основні вимоги до охорони родючості ґрунтів

Власники та землекористувачі, в тому числі орендарі, земельних ділянок зобов'язані здійснювати заходи щодо охорони родючості ґрунтів, передбачені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами України.

Використання земельних ділянок способами, що призводять до погіршення їх якості, забороняється.

Зміна сіножатей, пасовищ та перелогів на інші угіддя в межах земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, переданих у користування на умовах оренди, емфітевзису, забороняється. Ця вимога не поширюється на зміну угідь земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, право оренди, емфітевзису щодо яких виникло до набрання чинності цією частиною.

{Статтю 37 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 2321-IX від 20.06.2022](#)}

На землях сільськогосподарського призначення може бути обмежена діяльність щодо:

виросування певних сільськогосподарських культур, застосування окремих технологій їх вирощування або проведення окремих агротехнічних операцій;

розорювання сіножатей, пасовищ;

використання деградованих, малопродуктивних, а також техногенно забруднених земельних ділянок;

необґрунтовано інтенсивного використання земель.

З метою здійснення контролю за динамікою родючості ґрунтів систематично проводиться їх агрохімічне обстеження, видаються агрохімічні паспорти, в яких фіксуються початкові та поточні рівні забезпечення поживними речовинами ґрунтів і рівні їх забруднення.

Дані агрохімічної паспортизації земель використовуються в процесі регулювання земельних відносин при:

- передачі у власність або наданні в користування, в тому числі в оренду, земельної ділянки;
- зміні власника земельної ділянки або землекористувача;
- проведенні грошової оцінки земель;
- визначенні розмірів плати за землю;
- здійсненні контролю за станом родючості ґрунтів.

Форму агрохімічного паспорта та порядок його ведення встановлює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин.

{Частина статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Розроблення агрохімічного паспорта не є обов'язковим при передачі земельної ділянки у власність та користування.

{Статтю 37 доповнено частиною згідно із Законом [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

Стаття 38. Охорона земель при здійсненні меліорації

{Частина першу статті 38 виключено на підставі Закону [№ 2079-IX від 17.02.2022](#)}

Підприємства, установи та організації при проведенні меліорації земель зобов'язані здійснювати заходи, спрямовані на запобігання підтопленню, заболоченню, засоленню, забрудненню ґрунтів, вітровій і водній ерозії меліорованих земель, їх деградації, погіршенню стану водних об'єктів, а також дотримуватися вимог законодавства про охорону земель, режиму використання територій, що підлягають особливій охороні, нормативів у галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів, екологічно безпечного зрошення, осушення, управління поливами та водовідведенням.

{Частина друга статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2079-IX від 17.02.2022](#)}

Порядок здійснення будівництва, експлуатації та забезпечення екологічної безпеки при проведенні меліорації земель встановлюється [Законом України](#) "Про меліорацію земель".

Стаття 39. Охорона родючості ґрунтів при використанні осадів стічних вод

Використання з метою удобрення ґрунтів осадів стічних вод, що накопичуються на водоочисних спорудах, здійснюється з дозволу обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

{Частина перша статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 1423-IX від 28.04.2021](#)}

Застосування осадів стічних вод не допускається на землях природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого і рекреаційного призначення, землях водного фонду та інших територіях, що підлягають особливій охороні, і на земельних ділянках, які використовуються для випасання худоби, вирощування овочів та фруктів, а також на земельних ділянках, де вміст будь-якої з токсичних речовин перевищує гранично допустиму концентрацію.

Ввезення на митну територію України осадів стічних вод забороняється.

Стаття 40. Охорона земель при застосуванні пестицидів і агрохімікатів

Застосування пестицидів і агрохімікатів здійснюється відповідно до [Закону України](#) "Про пестициди і агрохімікати".

Стаття 41. Охорона земель при веденні лісового господарства

При веденні лісового господарства лісокористувачі, незалежно від форми власності і господарювання, забезпечують збереження та підвищення родючості ґрунтів, їх належний екологічний стан відповідно до вимог законодавства України.

Заготівля деревини на схилах повинна проводитися на основі екологічнобезпечних та ґрунтозахисних технологій, які зводять до мінімуму руйнування ґрунтового покриву земельних ділянок.

Стаття 42. Охорона земель при веденні водного господарства

При веденні водного господарства охорона земель водного фонду здійснюється шляхом обмеження антропогенного впливу на них і додержання особливого режиму їх використання відповідно до закону.

При розміщенні, проектуванні, будівництві, реконструкції та експлуатації водогосподарських об'єктів передбачаються заходи, спрямовані на запобігання підтопленню, заболоченню, засоленню та забрудненню продуктивних земель, погіршенню якості ґрунтів.

Забороняється скидання стічних вод та вод, що забираються із забруднених джерел, якщо внаслідок цього може відбутися деградація і забруднення ґрунтів небезпечними речовинами.

Особливості використання земель водного фонду та водоохоронних зон встановлюються законом.

Стаття 43. Особливості охорони земель водного фонду, наданих для рибогосподарських цілей

Охорона земель водного фонду, наданих для рибогосподарських цілей, здійснюється шляхом вжиття заходів щодо запобігання погіршенню водних живих ресурсів, а також затопленню, підтопленню та заболоченню продуктивних земель, що прилягають до водних об'єктів.

Здійснення заходів (проведення меліоративних робіт, внесення органічних, мінеральних добрив тощо), спрямованих на збереження та відтворення природної рибопродуктивності земель, зайнятих ставками, озерами та іншими водними об'єктами, проводиться з обов'язковим дотриманням вимог природоохоронного законодавства України.

Стаття 44. Охорона земель при спорудженні та експлуатації лінійних інженерних споруд

При спорудженні та експлуатації лінійних інженерних споруд (доріг, трубопроводів, ліній електропередачі та зв'язку, а також інших лінійних інженерних споруд) спеціально уповноважені органи виконавчої влади в галузі охорони земель здійснюють постійний контроль за станом ґрунтового покриву на цих та прилеглих до них земельних ділянках.

Підприємства, установи та організації трубопровідного транспорту несуть відповідальність за забруднення земель небезпечними речовинами, що транспортуються трубопроводами, та відшкодовують шкоду, завдану власникам земельних ділянок і землекористувачам, у тому числі орендарям, у [порядку](#), визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 45. Охорона земель і ґрунтів від забруднення небезпечними речовинами

Господарська та інша діяльність, яка зумовлює забруднення земель і ґрунтів понад установлені гранично допустимі концентрації небезпечних речовин, забороняється.

У разі виявлення фактів забруднення ґрунтів небезпечними речовинами спеціально уповноважені органи виконавчої влади у галузі охорони земель вживають заходів до обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, притягнення винних до відповідальності згідно із законом і проведення в установленому порядку робіт з дезактивації, відновлення забруднених земель, консервації угідь і визначення режимів їх подальшого використання.

Особливості режиму і порядку використання забруднених земель погоджуються з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

{Частина третя статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Нормативи гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у ґрунтах, а також перелік цих речовин встановлює Кабінет Міністрів України.

Стаття 46. Охорона земель і ґрунтів від забруднення відходами

При здійсненні господарської діяльності, пов'язаної із зберіганням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням і захороненням відходів, забезпечуються:

виконання заходів щодо запобігання або зменшення обсягів утворення відходів та екологічно безпечне поводження з ними;

максимальне збереження ґрунтового покриву на основі обраного оптимального варіанта територіального розміщення об'єктів поводження з відходами;

зняття родючого шару ґрунту, його складування, збереження та використання при рекультивації земель, покращенні малопродуктивних земель і благоустрої населених пунктів;

запобігання негативному впливу об'єктів поводження з відходами, що використовуються для збирання, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів на ґрунтовий покрив прилеглих територій;

рекультивація земельних ділянок після ліквідації об'єктів поводження з відходами.

Підприємства, установи та організації, а також громадяни, діяльність яких пов'язана з накопиченням відходів, зобов'язані забезпечувати своєчасне вивезення таких відходів на спеціальні об'єкти, що використовуються для їх збирання, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення.

Забороняється несанкціоноване скидання і розміщення відходів у підземних горизонтах, на території міст та інших населених пунктів, на землях природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, у межах водоохоронних зон та зон санітарної охорони водних об'єктів, в інших місцях, що може створювати небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я людини.

У районах можливого забруднення земель небезпечними відходами, у тому числі аварійними, викидами від стаціонарних і пересувних джерел за рішенням місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування проводяться постійні або періодичні обстеження хімічного складу ґрунтів з метою виявлення та визначення їх негативного впливу на здоров'я людини, а також окремих видів природних ресурсів і довкілля в цілому.

Розміщення, збирання, зберігання, оброблення, утилізація та видалення, знешкодження і захоронення відходів здійснюються відповідно до вимог [Закону України "Про відходи"](#).

Стаття 47. Охорона земель від ерозії та зсувів

Використання ерозійно- та зсувонебезпечних земельних ділянок дозволяється за умови вжиття заходів щодо їх протиерозійного і протизсувного захисту, передбачених законодавством України.

З метою захисту земель від ерозії та зсувів у землевпорядній, містобудівній та іншій документації передбачаються заходи щодо забезпечення протиерозійної та протизсувної стійкості території.

Забороняється розорювання схилів крутизною понад 7 градусів (крім ділянок для залуження, залісення та здійснення ґрунтозахисних заходів). На схилах крутизною від 3 до 7 градусів обмежується розміщення просапних культур, чорного пару тощо.

Власники земельних ділянок та землекористувачі, у тому числі орендарі, зобов'язані здійснювати ґрунтоохоронні заходи з метою запобігання погіршенню їх якісного стану та якісного стану суміжних земельних ділянок і довкілля в цілому.

Стаття 48. Охорона земель у процесі містобудівної діяльності

Територіальний розвиток житлової та громадської забудови в межах населених пунктів, а також спорудження об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури здійснюються з урахуванням вимог раціонального використання земель.

Розміщення і будівництво об'єктів житлово-комунального, промислового, транспортного, іншого призначення здійснюються відповідно до затверджених у встановленому порядку містобудівної документації та проектів цих об'єктів.

Забудова земельних ділянок, що надаються для містобудівних потреб, здійснюється після виникнення права власності чи користування, у тому числі на умовах оренди, земельною ділянкою, у порядку, передбаченому законом.

Визначення територій і вибір земель для містобудівних потреб та спорудження конкретних об'єктів здійснюються на підставі затвердженої містобудівної документації, документації із землеустрою, схем планування територій переважно на землях несільськогосподарського призначення.

При здійсненні містобудівної діяльності передбачаються заходи щодо:

максимального збереження площі земельних ділянок з ґрунтовим і рослинним покривом;

зняття та складування у визначених місцях родючого шару ґрунту з наступним використанням його для поліпшення малопродуктивних угідь, рекультивації земель та благоустрою населених пунктів і промислових зон;

недопущення порушення гідрологічного режиму земельних ділянок;

дотримання екологічних вимог, установлених законодавством України, при проектуванні, розміщенні та будівництві об'єктів.

Вилучення (викуп) і надання земельних ділянок для містобудівних потреб здійснюються з урахуванням необхідності максимального збереження сільськогосподарських і лісових угідь та ґрунтового покриву в установленому законом порядку.

Стаття 49. Охорона земель при застосуванні нових технічних засобів і технологій

При розміщенні, проектуванні, будівництві та введенні в дію нових і реконструйованих об'єктів, застосуванні нових технічних засобів і технологій, які справляють негативний вплив на екологічний стан, передбачаються заходи щодо запобігання небезпечним екологічним і санітарно-гігієнічним наслідкам, раціонального використання та охорони земель.

Розміщення об'єктів, які справляють негативний вплив на екологічний стан і якість земельних ресурсів, проводиться з урахуванням результатів інтегральної оцінки цього впливу і розробки відповідних заходів щодо запобігання небезпечним екологічним і санітарно-гігієнічним наслідкам та раціонального використання і охорони земель лише після здійснення оцінки впливу на довкілля в порядку, визначеному законом.

{Частина друга статті 49 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2059-VIII від 23.05.2017](#)}

Стаття 50. Охорона земель оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення

Охорона земель оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення здійснюється шляхом включення цих земель до складу екологічної мережі, обмеження їх вилучення (викупу) для інших потреб та обмеження антропогенного впливу на такі землі.

Порядок використання земель оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення і створення екологічної мережі встановлюється законом.

Стаття 51. Консервація земель

Консервації підлягають:

земельні ділянки, що використовуються з порушенням вимог щодо охорони земель від ерозії та зсувів, встановлених цим Законом;

рілля, що має один з показників, який характеризує ґрунтові властивості і зумовлює необхідність консервації земель за природно-сільськогосподарськими зонами, визначений [Порядком консервації земель](#);

деградовані землі, малопродуктивні землі, що не мають степового, лучного, лісового рослинного покриву, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним, а також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їхнього здоров'я;

земельні ділянки, забруднені хімічними речовинами внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану;

{Частина першу статті 51 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 3050-IX від 11.04.2023](#)}

земельні ділянки, на яких розташовані військові інженерно-технічні та/або фортифікаційні споруди;

{Частина першу статті 51 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 3050-IX від 11.04.2023](#)}

інші деградовані та малопродуктивні землі.

Консервація земель здійснюється шляхом припинення чи обмеження їх господарського використання на визначений термін та залуження, залісення або ренатуралізації. Передача у власність і користування земель державної та комунальної власності, щодо яких прийнято рішення про їх консервацію, для цілей, не пов'язаних із такою консервацією, забороняються.

Консервація земель здійснюється відповідно до робочого проекту землеустрою:

щодо земель державної та комунальної власності - за рішенням органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які відповідно до [статті 122](#) Земельного кодексу України приймають рішення про передачу земельних ділянок у власність чи користування;

щодо земель приватної власності - за заявою власника такої земельної ділянки.

Консервація земель, що перебувають у заставі або користуванні, здійснюється за погодженням із заставодержателем та/або землекористувачем.

Рішення органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування про консервацію земель може прийматися за власною ініціативою або за поданням органів, які здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель.

{Стаття 51 в редакції Закону [№ 2321-IX від 20.06.2022](#)}

Стаття 52. Рекультивация земель

Рекультивация підлягають землі, які зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані ґрунтів і материнських порід та в гідрологічному режимі внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт.

При проведенні гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, пов'язаних з порушенням ґрунтового покриву, відокремлена ґрунтова маса підлягає зняттю, складуванню, збереженню та перенесенню на порушені або малопродуктивні земельні ділянки відповідно до робочих проектів землеустрою.

{Частина друга статті 52 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 497-VIII від 02.06.2015](#)}

При знятті ґрунтового покриву здійснюється пошарове зняття і роздільне складування верхнього, найбільш родючого шару ґрунту, та інших прошарків ґрунту відповідно до структури ґрунтового профілю, а також материнської породи.

Об'єм ґрунтової маси, що підлягає зняттю і роздільному складуванню, визначається в робочих проектах землеустрою.

{Частина четверта статті 52 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 497-VIII від 02.06.2015](#)}

Рекультивация земельних ділянок здійснюється шляхом пошарового нанесення на малопродуктивні земельні ділянки або ділянки без ґрунтового покриву знятої ґрунтової маси, а в разі потреби - і материнської породи в порядку, який забезпечує найбільшу продуктивність рекультивованих земель.

Роботи із зняття, складування, збереження та нанесення ґрунтової маси на порушені земельні ділянки здійснюються за рахунок фізичних та юридичних осіб, з ініціативи або вини яких порушено ґрунтовий покрив, а роботи з нанесення знятої ґрунтової маси на малопродуктивні землі здійснюються за бажанням власників або землекористувачів, у тому числі орендарів, цих земельних ділянок за їх рахунок.

Стаття 53. Заборона вивезення ґрунтової маси за межі території України

Вивезення ґрунтової маси за межі території України, крім зразків для проведення наукових досліджень, забороняється.

Стаття 54. Моніторинг земель і ґрунтів

Моніторинг земель і ґрунтів проводиться з метою своєчасного виявлення зміни стану земель та властивостей ґрунтів, оцінки здійснення заходів щодо охорони земель, збереження та відтворення родючості ґрунтів, попередження впливу негативних процесів і ліквідації наслідків цього впливу.

Залежно від цілей спостережень та охоплення територій моніторинг земель може бути національним, регіональним і локальним.

Для ведення моніторингу земель на національному рівні рішенням центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах земельних відносин, охорони навколишнього природного середовища, на всій території України створюється мережа дослідних земельних ділянок та ділянок з еталонними ґрунтами з метою проведення на них необхідних спостережень, вимірювань та обстежень екологічного стану земель, зміни показників корисних властивостей ґрунтів під впливом господарської та інших видів діяльності.

{Частина третя статті 54 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Ведення моніторингу земель здійснюють центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, за участю центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

{Частина четверта статті 54 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Одержана інформація надсилається органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування для розроблення науково обґрунтованих рекомендацій і своєчасного прийняття рішень щодо поліпшення охорони земель, запобігання негативним змінам їх стану та додержання вимог екологічної безпеки.

З метою своєчасного виявлення змін стану земель, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів ведеться моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення.

Моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення включає:

агрохімічне обстеження ґрунтів;

контроль змін якісного стану ґрунтів;

агрохімічну паспортизацію земельних ділянок.

Агрохімічна паспортизація орних земель здійснюється через кожні 5 років, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень - через кожні 5-10 років.

Суцільне ґрунтове обстеження проводиться через кожні 20 років.

Моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин.

{Частина десята статті 54 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

[Порядок проведення моніторингу земель](#) встановлює Кабінет Міністрів України.

Розділ VII

ФІНАНСУВАННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ І ГРУНТІВ

Стаття 55. Фінансування заходів щодо охорони земель і ґрунтів

Фінансування заходів щодо охорони земель і ґрунтів здійснюється за рахунок Державного бюджету України, місцевих бюджетів, у тому числі коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат лісогосподарського виробництва, від плати за землю, а також коштів землевласників і землекористувачів та інших джерел, не заборонених законом.

{Частина перша статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2698-IX від 19.10.2022](#)}

Видатки Державного бюджету України на фінансування заходів з охорони земель і ґрунтів визначаються окремим рядком.

За рахунок Державного бюджету України здійснюються:

реалізація заходів, передбачених загальнодержавними програмами використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів;

виконання заходів, спрямованих на усунення причин та наслідків негативного впливу на земельні ресурси і ґрунти внаслідок стихійного лиха або в разі неможливості встановлення винних у цьому фізичних і юридичних осіб, та рекультивація земель, порушених у період до 1990 року;

будівництво та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних і протизсувних споруд, меліоративних систем відповідно до закону;

створення нових і реконструкція існуючих захисних лісонасаджень;

проведення систематичних обстежень земель і ґрунтів;

виконання заходів щодо утилізації або знищення (знешкодження) невпізнаних та непридатних до використання хімічних препаратів;

економічне стимулювання впровадження заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів відповідно до загальнодержавних програм;

здійснення інших заходів щодо охорони земель.

За рахунок місцевих бюджетів здійснюються:

реалізація заходів регіональних програм використання та охорони земель;

освоєння земель для сільськогосподарських і лісогосподарських потреб;

поліпшення сільськогосподарських і лісогосподарських угідь;

виконання робіт щодо відновлення земель, якщо це відбулося не з вини власників і користувачів земельних ділянок;

будівництво та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних і протизсувних споруд, меліоративних систем відповідно до закону;

реалізація заходів щодо охорони земель навколо об'єктів поводження з відходами, що використовуються для їх збирання, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів, які перебувають у власності територіальних громад;

економічне стимулювання впровадження заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів відповідно до регіональних програм;

здійснення інших заходів щодо охорони земель.

За рахунок коштів землевласників і землекористувачів здійснюються:

організаційно-господарські, організаційні та технологічні протиерозійні заходи на їх земельних ділянках;

заходи щодо охорони земель, збереження і підвищення родючості ґрунтів;

проведення підготовчих робіт та складання робочих проектів землеустрою;

{Абзац четвертий частини п'ятої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 497-VIII від 02.06.2015](#)}

заходи щодо відновлення стану еродованих, деградованих і порушених з їх вини земель та органічно поєднаних з ними інших природних ресурсів і об'єктів довкілля, запобігання заростанню сільськогосподарських угідь бур'янами, чагарниками і дрібноліссям.

Розділ VIII

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ОХОРОНУ ЗЕМЕЛЬ

Стаття 56. Відповідальність за порушення законодавства України про охорону земель

Юридичні і фізичні особи, винні в порушенні законодавства України про охорону земель, несуть відповідальність згідно із законом.

Застосування заходів дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної або кримінальної відповідальності не звільняє винних від відшкодування шкоди, заподіяної земельним ресурсам.

Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства України про охорону земель, підлягає відшкодуванню в повному обсязі.

Розділ IX

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

1¹. Під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях цей Закон діє з урахуванням [пунктів 27, 28](#) розділу X "Перехідні положення" Земельного кодексу України.

{Розділ IX доповнено пунктом 1¹ згідно із Законом [№ 2247-IX від 12.05.2022](#)}

2. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів України у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону;

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом.

3. Протягом року з дня набрання чинності цим Законом розробити і подати на розгляд Верховної Ради України проекти законів України про затвердження Загальнодержавної програми використання та охорони земель і про затвердження Національної програми охорони родючості ґрунтів.

Президент України

Л.КУЧМА

м. Київ
19 червня 2003 року
№ 962-IV